

Т.В. Данченко,

*к.ю.н., доцент, проректор з навчально-виховної роботи,
Київський міжнародний університет*

О.Д. Головенко,

*к.ю.н., заступник голови
Київського окружного адміністративного суду*

ЗНАЧЕННЯ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ДЛЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ РОЗВ'ЯЗАННЯ СПОРІВ ЩОДО ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

В статті розглядаються актуальні питання пошуку шляхів удосконалення практики правореалізації та оптимальних засобів підвищення ролі й ефективності адміністративного судочинства у сфері забезпечення правової охорони публічних фінансів.

Ключові слова: адміністративне судочинство, публічні фінанси, судова практика, Європейський суд з прав людини.

Як зауважують фахівці, система взаємовідносин між особою і державою не буде повноцінною і гармонійною, якщо не надавати значення такому принципу, як виконання особою конституційних обов'язків та її відповідальність за порушення законних прав інших осіб. Йдеться про належне виконання чинного законодавства усіма без винятку суб'єктами права [1, с. 86].

В умовах виходу зі світової фінансової кризи та кардинального реформування владних інститутів, у тому числі – й судової влади, проблеми суспільства за допомогою наукового й правового інструментарію намагаються розв'язати фахівці з питань судоустрою, судочинства, зокрема В.Д. Бринцев, Ю.М. Грошевий, І.Б. Коліушко, А.М. Колодій, Т.О. Коломоєць, С.В. Ківалов, Р.О. Куйбіда, І.Є. Марочкін, М.І. Мельник, В.Т. Маляренко, І.В. Назаров, О.М. Пасенюк, Д.М. Притика, А.О. Селіванов, Н.В. Сібільова, В.Ф. Сіренко, В.С. Стефанюк.

Не викликає сумнівів той факт, що завдання судової влади полягає у здатності вирішити правовий конфлікт і у разі відсутності відповідної норми закону надати захист тим правам людини, які не дістали позитивного закріплення, врегулювати правовідносини, які не зміг передбачити законодавець. Як наслідок, постає необхідність у створенні судом норм права – загальнообов'язкових правил поведінки, що використовуються при вирішенні всіх аналогічних справ та підтримуються державою.

Нині багато хто з фахівців наголошує на тому, що спостерігається поступове взаємопроникнення, конвергенція романо-германського права та англосаксонського, що супроводжується підвищенням ролі та значення судового прецеденту в переважній більшості держав – членів ЄС. Практика судів ЄС, у першу чергу Суду Правосуддя Європейських Співтовариств, безпосередньо позначається на діяльності внутрішньо-державних судів [2, с. 40–41].

Метою даної роботи як раз і є пошук шляхів удосконалення практики правореалізації та оптимальних засобів підвищення ролі й ефективності адміністративного судочинства у сфері забезпечення правової охорони публічних фінансів.

Говорячи про європейські стандарти, основоположні принципи, на яких має будуватись й функціонувати судова влада, виходять із таких стандартів як доступність правосуддя; справедлива судова процедура; незалежність, безсторонність та професіоналізм суддів; юридична визначеність, однаковість судової практики і відкритість судових рішень; ефективність судового захисту; добір суддів та їх просування по службі; професійна підготовка і дисциплінарна відповідальність; організація суддівського самоврядування. Ці та інші основоположні стандарти знайшли свого закріплення у таких документах як Монреальська універсальна декларація про незалежність правосуддя (1983 р.); Основні принципи незалежності судових органів, розроблені ООН (1985 р.); Рекомендації Кабінету Міністрів Ради Європи від 13 жовтня 1994 р. № (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів»; Європейська хартія про статус суддів (1998 р.); Загальна (універсальна) хартія судді (1999 р.) тощо.

Якщо аналізувати їх зміст, то можна відзначити той факт, що міжнародні (у тому числі європейські) стандарти вимагають:

- забезпечення кожному, хто намагається в судовому порядку захистити свої права та інтереси, реалізацію цього права шляхом утворення розвиненої мережі судів, наближених до населення і наділених повноваженнями розгляду справи у повному обсязі по суті;

- забезпечення розгляду справи незалежним, неупередженим судом, створеним відповідно до закону, у фаховості якого впевнена особа, що звертається до суду за захистом своїх прав і інтересів;
- реалізації права особи на оскарження рішень та перегляд справи вищим судом (у випадках, передбачених внутрішнім законодавством) шляхом утворення мережі судів, наділених повноваженнями перегляду справ в апеляційному порядку;
- відповідної процесуальної процедури розгляду і вирішення спору, що визначається особливістю його предмета.

Нормативно ці стандарти були відображені у вітчизняному законодавстві, і, насамперед, у Конституції України. У ст. 125 Конституції закріплюється, що система судів загальної юрисдикції в Україні будується за принципами територіальності і спеціалізації. Що стосується спеціалізації та інших питань, вони були підняті у попередніх параграфах.

У контексті розгляду проблем здійснення адміністративного судочинства при вирішенні правових конфліктів, предметом яких виступають фінансові відносини, вважаємо за доцільне зупинитися на значенні практики Європейського суду з прав людини для національного судочинства. Правову основу організації й діяльності Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) визначено у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. та наступних протоколах до неї (зокрема, Протоколи № 1, 4, 6, 7, 12 і 13). Конвенція ратифікована Україною у 1997 р. [3] і є не лише актом міжнародного права, але й частиною національного законодавства України згідно до ч. 1 ст. 9 Конституції України. Права та свободи, що містяться у Конвенції, являють собою мінімальні європейські стандарти прав людини, які мають бути в основі діяльності держави-учасниць у галузі дотримання людини. Держави – члени Ради Європи повинні застосовувати ці стандарти в своєму законодавстві та правозастосовній практиці. Водночас за ними залишається свобода вибору засобів застосування цих стандартів.

Конвенція закріплює особисті і частково політичні права і свободи, забезпечуючи усунення їх порушень через Європейський суд з прав людини, якщо такі порушення не вдалося усунути через національні суди. Останній неодноразово наполягав на застосуванні такого принципу: якщо Конвенція є правовою основою, на яку може посилатися заявник, то він повинен це робити в національному суді, або навіть національний суд має звернутися до відповідної норми Конвенції. Особлива роль у внутрішньо-державній імплементації належить приведенню судової практики у відповідність до міжнародно-правових зобов'язань держави [4, с. 35].

Оскільки Україна має дотримуватись зобов'язань, що випливають з її членства в Раді Європи, та у зв'язку з необхідністю ефективного виконання ст. 46 Конвенції (згідно з якою держави-учасниці зобов'язуються виконувати остаточне рішення Європейського суду в будь-якій справі, в якій вони є сторонами), 23 лютого 2006 р. було прийнято Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», в якому на законодавчому рівні було визначено систему інституційних та процедурних механізмів виконання рішень Європейського суду та запобігання новим порушенням Конвенції [5]. Такий крок, на погляд фахівців, має розглядатися як створення основи для ефективного дотримання міжнародно-правових стандартів у сфері захисту прав людини [6, с. 79].

Слід зауважити, що вітчизняні фахівці відмічають дедалі більш вагому роль ЄСПЛ у визначенні пріоритетів судової реформи в Україні. Адже з одного боку він у разі потреби захищає права громадян України, порушених державою в особі її органів і посадових осіб, а з іншого – сприяє тому, щоб практика судів України цілком відповідала вимогам Європейської конвенції 1950 р. При цьому більшість не підтримує позицію про розгляд рішень ЄСПЛ, що мають характер прецедентів, як різновид джерел національного права, посилаючись як на документи ПАРС, так і на Закон України «Про виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини» [7, с. 27].

Зрозуміло, що там, де прецедентне право санкціоноване державою і є одним із найпоширеніших, разом із статутним і звичайним правом, суди активно беруть участь у процесі правотворчості. В останній час відмічається й така стійка тенденція, як поступове взаємопроникнення, конвергенція романо-германського та англосаксонського права, а відтак – і підвищення ролі та значення судового прецеденту в переважній більшості держав – членів ЄС. У свою чергу, практика судів ЄС безпосередньо позначається на діяльності національних судів. П. Євграфов вважає, що Європейський суд з'ясовує і роз'яснює конвенційні норми, конкретизує їх зміст. Від справи до справи ЄС виробляє і формулює правові позиції стосовно інтерпретації конвенційних норм [8, с. 83]. Сфера застосування «пілотних» рішень ЄСПЛ охоплює не лише конкретні справи, а й матеріали інших аналогічних справ. Крім того, «пілотні» рішення Суду мають міжнародно-правовий характер і адресуються державі як суб'єкту міжнародного права. На безпосередній зв'язок між національними судами й Судом Європейського Союзу (як наднаціональним судовим органом), що забезпечується за допомогою

процедури преюдиціального тлумачення, звертають увагу і європейські фахівці [9, с. 199].

У практиці ЄСПЛ підставою для розгляду справ з питань оподаткування виступають положення про захист прав власності, що містяться у ст. 1 Протоколу № 1 від 20 березня 1952 р. Європейської конвенції. Статтею закріплено, що кожна фізична і юридична особа має право на повагу до своєї власності. Ніхто не може бути позбавлений майна інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом та загальними принципами міжнародного права. Попередні положення не зменшують права держави забезпечувати виконання таких законів, які їй уявляються необхідними для проведення контролю за використанням власності у відповідності до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків, інших зборів або штрафів.

Поряд із цим можна використовувати й інші норми. Так, при обґрунтуванні судами поновлення пропущеного терміну на оскарження рішень податкового органу можна посилається на Європейську конвенцію, де передбачена заборона на відмову у правосудді, та позицію ЄСПЛ про недопустимість надмірних перешкод до судового захисту.

При розгляді питань про компенсацію витрат платника податків на правову допомогу у спорі з податковим органом доцільно використовувати правозастосовну практику ЄСПЛ, згідно з якою заявник має право на компенсацію судових витрат та витрат, якщо доведе, що вони були понесені дійсно, за необхідністю і у розумному розмірі. ЄСПЛ виходить із того, що якщо справа велась через представника, то передбачається, що у сторони у зв'язку із цим виникли певні витрати, і такі витрати мають бути компенсовані стороною, що програла, у розумних межах.

Аналіз судової практики національних судів свідчить про обізнаність українських суддів із практикою ЄСПЛ. І хоча посилання на практику ЄСПЛ часто залишаються загальними й короткими, і у них не завжди згадуються конкретні рішення ЄСПЛ із зазначенням реквізитів, тим не менше практика ЄСПЛ як джерело обґрунтування позиції суду постійно зростає. Достатньо зауважити, що згідно даних Єдиного державного реєстру судових рішень у майже 2300 справах, стороною яких виступали податкові органи, та які були розглянуті в останні п'ять років (переважно адміністративними судами), було зроблено посилання на практику ЄСПЛ. Якщо ж відійти від суто податкових спорів, то понад 580 тисяч рішень судових органів України прийнято із врахуванням практики ЄСПЛ та виходячи з положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та Протоколів до неї³.

Заради порівняння зазначимо, що у судовій практиці арбітражних судів РФ існують лише поодинокі випадки посилань на рішення ЄСПЛ. Для виправлення ситуації ВАС РФ навіть рекомендував судам ознайомитися з «Путівником з прецедентної практики Європейського Суду з прав людини» за 2002 р., який був опублікований в якості щорічного додатку до «Бюлетеню Європейського Суду з прав людини» російською мовою. Хоча ситуацію це не виправило і посилання суддів арбітражних судів на рішення ЄСПЛ так і залишаються поодинокими [10, с. 44].

Зауважимо, що ЄСПЛ прийняв в останні роки декілька знакових рішень з податкової тематики. Так, у рішенні від 9 січня 2007 р. «ІНТЕРСПЛАВ» проти України» ЄСПЛ визнав недопустимим відмову у відшкодуванні ПДВ експортерам. У рішенні відмічалось, що держава має більші можливості для оцінки того, що складає публічні інтереси, а національний законодавчий орган – широкий розсуд при проведенні економічної та соціальної політики. Однак такі рамки оцінки не є невизначеними, і їх використання підлягає нагляду інститутів Конвенції. З точки зору Європейського суду, коли у державних органів є інформація про зловживання в системі відшкодування податку на додану вартість певним суб'єктом, вони можуть приймати відповідні заходи для попередження або припинення таких зловживань. Водночас суд не може прийняти в якості аргументу, що висувається представником держави, загальну ситуацію із відшкодуванням ПДВ, якщо відсутні будь-які ознаки прямої участі заявника у таких зловживаннях. Виходячи з положень Постанови ЄСПЛ від 9 січня 2007 р. по справі «Інтерсплав проти України» Європейський суд вважає право на податкове вирахування власністю відповідної особи.

Зазначене рішення стало одним із джерелом обґрунтування позиції адміністративних судів при прийнятті багатьох судових рішень. Прикладом можуть бути наступні:

▲ ухвала Донецького апеляційного адміністративного суду від 22 вересня 2009 р. за справою № 2а-15088/09/1270 за апеляційною скаргою ДПІ у м. Северодонецьку Луганської обл. на постанову Луганського окружного адміністративного суду від 31.03.2009 р. за позовом ВКФ ТОВ «Тана» до ДПІ у м. Северодонецьку та ГУ ДКУ в Луганській області про визнання бездіяльності незаконною, стягнення до державного бюджету суми бюджетної заборгованості по податку на додану вартість, згідно з якою

³ Єдиний державний реєстр судових рішень [11]. Посилання на судові рішення, використані у роботі, наведено згідно з даними реєстру.

апеляційну скаргу ДПІ було залишено без задоволення;

▲ ухвала Донецького апеляційного адміністративного суду від 16 грудня 2009 р. за справою №2а-11995/09/0570 за апеляційними скаргами ДПІ у Київському районі м. Донецька та ГУ ДКУ у Донецькій області на постанову Донецького окружного адміністративного суду від 29.09.2009 р. за позовом ТОВ «Трейд Хауз «АСК» до ДПІ у Київському районі м. Донецька та ГУ ДКУ у Донецькій області, про стягнення суми бюджетної заборгованості з податку на додану вартість, згідно з якою апеляційну скаргу ДПІ було залишено без задоволення.

У свою чергу, у рішенні ЄСПЛ від 22 січня 2009 р. по справі «БУЛВЕС» АД проти Болгарії» було сформульовано важливі висновки про відповідальність платника податків при порушеннях, допущених його постачальником (контрагентом). ЄСПЛ дійшов до висновку про порушення ст. 1 Протоколу № 1 до Європейської конвенції та зазначив, що враховуючи своєчасне і повне використання компанією-заявником своїх обов'язків із надання звітності по ПДВ, для неї існує неможливість забезпечити дотримання постачальником його обов'язків надавати звітність із ПДВ і той факт, що ніякого шахрайства по відношенню до системи ПДВ, про яке компанія-заявник знала або могла знати, здійснено не було. Суд вважає, що компанія-заявник не повинна була нести наслідки невиконання постачальником його обов'язків своєчасного надання звітності по ПДВ і в результаті сплачувати ПДВ у другий раз, а також сплачувати пені. Суд вважає, що такі вимоги стали надзвичайним тягарем для компанії-заявника, що порушило справедливий баланс, який має підтримуватися між вимогами суспільного інтересу та захисту права власності.

Посилання на зазначене рішення ЄСПЛ було викладено у правовій позиції Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України у категорії податкових спорів, зокрема, у постанові цього суду від 31 січня 2011 року № 14/11 у справі за позовом ЗАТ «Мукачівський лісокомбінат» до Мукачівської об'єднаної державної податкової інспекції в Закарпатській області про визнання недійсним податкового повідомлення-рішення. ВСУ дійшов висновку про те, що «чинне законодавство України не ставить в залежність виникнення у платника податку на додану вартість права на податковий кредит від дотримання вимог податкового законодавства іншим суб'єктом господарювання, зокрема, тим, який не був постачальником товарів (послуг), на вартість яких нарахований податок на додану вартість, що включений платником податку до податкового кредиту. Вимога пункту 1.8 статті 1 Закону України «Про податок на додану вартість» щодо надмірної сплати податку на додану вартість як необхідної умови повернення з бюджету сум цього податку його платникові стосується саме цього платника і сплати ним податку у ціні придбання товарів (послуг) їх постачальникам.».

Верховний Суд України у вказаному рішенні також наголосив, що такий висновок «узгоджується із практикою Європейського суду з прав людини. Так, у справі «БУЛВЕС» АД проти Болгарії» (заява № 3991/03) Європейський суд з прав людини у своєму рішенні від 22 січня 2009 року зазначив, що платник податку не повинен нести наслідків невиконання постачальником його зобов'язань зі сплати податку і в результаті сплачувати ПДВ другий раз, а також сплачувати пеню. На думку Суду, такі вимоги стали надмірним тягарем для платника податку, що порушило справедливий баланс, який повинен підтримуватися між вимогами суспільного інтересу та вимогами захисту права власності».

Зазначена практика ЄСПЛ активно використовується адміністративними судами України при розгляді податкових спорів. Так, наведену правову позицію Верховного Суду України було неодноразово враховано Вищим адміністративним судом України під час прийняття ухвал по справах даної категорії, тобто фактично прийняття таких ухвал є, по суті, результатом дотримання ВАСУ вимог статті 2442 КАС.

В якості прикладів можна навести наступні судові рішення:

▲ ухвала ВАСУ від 21 липня 2011 р. В/9991/1702/11 за позовом ТОВ «Комплект-Автоматика» до ДПІ у Київському районі м. Донецька та ГУ ДКУ в Донецькій області про стягнення бюджетного відшкодування з податку на додану вартість, згідно з якою ДПІ було відмовлено у задоволенні вимоги про допуск справи до провадження Верховного Суду України для перегляду ухвали ВАСУ;

▲ ухвала ВАСУ 30 червня 2011 р. В/9991/1437/11 за заявою Кременчуцької об'єднаної ДПІ у Полтавській області про перегляд Верховним Судом України ухвали ВАСУ від 21.04.2011 року у справі №3/175 (22-а-2334/2008) за позовом ПП «Агроресурси-ХХІ» до Кременчуцької об'єднаної ДПІ у Полтавській області про визнання нечинними та скасування податкового повідомлення-рішення, згідно з якою ДПІ було відмовлено у задоволенні вимог;

▲ ухвала ВАСУ від 26 травня 2011 р. В/9991/1117/11 за заявою Спеціалізованої ДПІ у м. Харкові по роботі з великими платниками податків про перегляд Верховним Судом України ухвали ВАСУ від 22.03.2011 року у справі №2а-39464/09/2070 за позовом Державного науково-виробничого

підприємства «Об'єднання Комунар» до Спеціалізованої ДПІ у м. Харкові по роботі з великими платниками податків про визнання нечинним податкового повідомлення-рішення, згідно з якою ДПІ було відмовлено у задоволенні вимоги про допуск справи до Верховного Суду України для перегляду ухвали ВАСУ;

▲ ухвала ВАСУ від 2 червня 2011 р. В/9991/1045/11 за заявою ДПІ у Московському районі м. Харкова про перегляд ухвали ВАСУ від 03.03.2011 року у справі № 2а-12885/08(22а-5355/09) за позовом ТОВ «Промелектро» до ДПІ у Московському районі м. Харкова про визнання нечинним податкового повідомлення-рішення, тощо.

Посилання на практику ЄСПЛ містять не лише рішення ВАСУ, але й апеляційних та місцевих адміністративних судів. Прикладом може бути постанова Харківського окружного адміністративного суду від 14 червня 2011 р. № 2-а- 4615/11/2070 по адміністративній справі за позовом ТОВ «Екс-Ойл» до ДПІ у Дзержинському районі м. Харкова про скасування податкового повідомлення-рішення, за якою адміністративний позов ТОВ було задоволено. При обґрунтуванні позиції суду в якості одного з джерел було використано рішення ЄСПЛ із конкретної справи.

Але ці дві справи ЄСПЛ не вичерпують практики Європейського суду, що враховується національними суддями при виробленні власної позиції при розгляді податкових спорів. В якості прикладу можна навести увалу Севастопольського апеляційного адміністративного суду від 10.02.2010 р. по справі № 2-19/18815-2007А/5002 за результатами розгляду апеляційної скарги ДПІ у Бахчисарайському районі АРК на постанову Господарського суду АРК від 14.04.2009 р. за позовом СЗАТ агрофірми «Крим» до ДПІ у Бахчисарайському районі АРК про визнання протиправним та скасування податкового повідомлення-рішення, згідно з якою апеляційну скаргу ДПІ було залишено без задоволення. В аргументації позиції суду було використано рішення ЄСПЛ по справі «Шмалько проти України», в якій Європейський суд кваліфікував тривале невиконання судового рішення на користь заявника як втручання у його право на мирне володіння майном у розумінні статті Першого протоколу.

В ухвалі Одеського апеляційного адміністративного суду від 24 лютого 2010 р. по справі № 2-а-6709/09/1570 за апеляційною скаргою ПП «УРС Бергер» на ухвалу Одеського окружного адміністративного суду від 17.06.2009 р. за позовом ПП «УРС Бергер» до ДПІ у Київському районі м. Одеси та ДПА в Одеській області про визнання протиправними та скасування рішень, згідно з якою було скаргу задоволено, суд звернувся до рішення ЄСПЛ у справі «Проніна проти України» від 18 липня 2006 р. Європейський суд зазначив у своєму рішенні, що кожен доречний і важливий аргумент особи, яка бере участь у справі, повинен бути проаналізований і одержати відповідь суду. Відповідно, адміністративний суд зазначив в ухвалі, що вмотивованість судового рішення означає наведення у судовому рішенні пояснень (мотивів), чому суд вважає ту чи іншу обставину доведеною чи недоведеною, чому суд врахував одні докази, але не взяв до уваги інших доказів, чому обрав ту чи іншу норму права (закону), а також чому застосував чи не застосував встановлений нею той чи інший правовий наслідок.

Разом із тим аналіз практики використання адміністративними судами України практики Європейського суду з прав людини при розгляді податкових спорів свідчить про декілька питань, що потребують розв'язання. Так, згадувана вище практика ЄСПЛ не знайшла свого відображення належним чином в узагальненнях судової практики, що проводяться ВАСУ, що впливає з аналізу його документів. Враховуючи складність та суперечливість податкового законодавства, ВАСУ постійно приділяє увагу питанням вивчення та узагальнення практики застосування адміністративними судами норм податкового законодавства та питання вирішення податкових спорів. Підтвердженням цього можуть бути довідки вивчення та узагальнень судової практики (зокрема, «Довідка про результати вивчення та узагальнення практики застосування адміністративними судами окремих норм Закону України «Про податок на додану вартість»», оглядові листи ВАСУ (наприклад, оглядові листи від 06.07.2009 р. № 982/13/13-09, від 24.10.2008 р. № 1776/100/13-08 «Про деякі питання практики вирішення справ за участю органів державної податкової служби (за матеріалами справ, розглянутих Вищим адміністративним судом України у касаційному порядку)», Рекомендації президії ВАСУ, тощо [225]. Не відстежуються окремо зазначені питання і на рівні статистичних аналізів здійснення судочинства Вищим адміністративним судом України та місцевими і апеляційними адміністративними судами.

Що стосується інформаційних листів ВАСУ, то в них адміністративні суди періодично інформуються про практику Європейського суду з прав людини з метою врахування при здійсненні судочинства. В якості прикладів можна навести інформаційні листи ВАСУ від 06.05.2011 р. № 622/11/13-11 (в якому наводиться рішення ЄСПЛ від 7 жовтня 2010 р. в справі «Богатова проти

України)), від 06.05.2011 р. № 621/11/13-11 (рішення ЄСПЛ від 18 листопада 2010 р. в справі «Мушта проти України»)),

Що стосується судочинства у сфері податкових відносин, то їм також приділяється постійна увага в інформаційних листах ВАСУ. Прикладами можуть бути інформаційні листи від 22.04.2011 р. № 571/11/13-11, від 02.02.2011 р. № 149/11/13-11, від 10.02.2011 р. № 203/11/13-11 (в яких вже аналізуються положення Податкового кодексу України), тощо. Хоча посилання на практику ЄСПЛ, як правило, у листах, присвячених податковим спорам, відсутні. Винятком може бути інформаційний лист ВАСУ від 15.04.2011 № 523/11/13-11, в якому звертається увага на рішення ЄСПЛ від 14 жовтня 2010 р. у справі «Щокін проти України». Європейський суд дійшов висновку про порушення прав заявника (діями Державної податкової інспекції у Жовтневому районі міста Харкова у процесі справляння прибуткового податку), гарантованих статтею 1 Першого протоколу до Конвенції, у зв'язку з тим, що: відповідне національне законодавство не було чітким та узгодженим і, таким чином, не відповідало вимозі «якості» закону та не забезпечувало адекватність захисту від свавільного втручання у майнові права заявника; національними органами не було дотримано вимоги законодавства щодо застосування підходу, який був би найбільш сприятливим для заявника – платника податку, коли у його справі національне законодавство припускало неоднозначне трактування.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновки про важливість практики Європейського суду з прав людини у процесі адміністративного судочинства, зокрема, під час вирішення публічно-правових спорів, предметом яких є публічні фінанси. Аналіз національних судових рішень доводить зростаючу кількість справ, в яких здійснюються посилання на рішення ЄСПЛ. Водночас Вищому адміністративному суду України, враховуючи складність застосування норм фінансового законодавства, у першу чергу – Податкового кодексу України, доцільно проводити періодичні узагальнення стану використання судами України практики ЄСПЛ саме у сфері розв'язання фінансово-правових спорів.

Література

1. Головченко В., Головченко О. Теоретико-прикладні аспекти правоздатності та суб'єктивних прав особи / В. Головченко, О. Головченко // Право України. – 2009. – № 5. – С. 82–87.
2. Дашковська О. Судовий прецедент і судова практика як джерело права / О. Дашковська // Вісник Академії правових наук України. – 2011. – № 1(64). – С. 34–41.
3. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 40, ст. 263 (зі змінами).
4. Рекомендація № R (2000) Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо повторного розгляду або провадження у справах на національному рівні після прийняття рішень Європейським судом з прав людини: Судова практика Європейського суду з прав людини. Рішення щодо України / відп. ред. В.В. Лутковська. – К., 2005. – 480 с.
5. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, № 30, ст. 260 (із змінами, внесеними згідно із Законом № 3135-VI від 15.03.2011).
6. Льошенко О. Імплементация Конвенции про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини в національну правову систему України / О. Льошенко // Право України. – 2009. – № 6. – 76–79.
7. Судуострій України: Підручник / С.В. Ківалов, Ю.Є. Полянський, М.В. Косюта, В.В. Долежан; за ред. С.В. Ківалова. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 384 с.
8. Євграфов П. Правотлумачення Європейського суду з прав людини і його значення для національного конституційного законодавства / П. Євграфов, В. Тихий // Вісник Конституційного Суду України. – 2005. – № 6. – С. 82–85.
9. Дэйвис К. Право Европейского Союза / пер. со 2-го англ. изд. / К. Дэйвис. – К., 2005. – 406 с.
10. Щекин Д.М. Использование решений европейских судов при разрешении налоговых споров в России // Налоговые споры: опыт России и других стран: по материалам II Муждунар. науч.-практ. конф. 21–22 ноября 2008 г. / Под ред. С.Г. Пепеляева / Д.М. Щекин. – М.: Статут, 2009. – С. 37–51.
11. Єдиний державний реєстр судових рішень: [Електронний ресурс]: Режим доступу <http://www.reyestr.court.gov.ua/>.

The article deals with current issues of finding ways to improve the ways of human rights' realization and the role and effectiveness of administrative justice in the field of legal protection of the public finances.

Keywords: administrative litigation, public finance, litigation, the European Court of Human Rights.

В статье рассматриваются актуальные вопросы по поиску путей усовершенствования путей правореализации и повышения роли и эффективности административного судопроизводства в сфере обеспечения правовой охраны публичных финансов.

Ключевые слова: административное судопроизводство, публичные финансы, судебная практика, Европейский суд по правам человека.